

ЗЛОЧИННА ВОЛЯ ЖІНОК, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ

CRIMINALITY WILL OF FEMALE, WHO COMMIT VIOLENT CRIMES

Продан Т.В.,

асистент кафедри кримінального права і криміналістики
юридичного факультету

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У статті автором проведено аналіз категорії «воля». Дається власне визначення поняття злочинної волі (психічний вольовий процес свідомої регуляції поведінкового акту, спрямованого на досягнення злочинного результату), яке є похідним від поняття «воля». Актуальність статті зумовлюється тим, що автор досліджує жіночу насильницьку злочинність крізь призму теорії злочинної установки, елементами якої є такі: потреби, ситуація, злочинне мислення та злочинна воля. А тому дослідження такої категорії, як «злочинна воля», є необхідним, оскільки вона є однією із складників теорії злочинної установки. У статті автором розкривається структура злочинної волі: встановлення шляхом мислення доцільної поведінки, процес мотивації та акт прийняття рішення. Аргументується, що жінка на кінцевому етапі «встановлення шляхом мислення доцільної поведінки» обирає злочинний спосіб активного поведінкового акту, але який пов'язаний із застосуванням насилля. Встановлюється, що в основі мотивації лежить мотив. Досліджено складники процесу формування мотиву (потреби, інтереси, потяги, емоції, ціннісні орієнтації). На основі проведеного аналізу вироків у кримінальних справах Єдиного державного реєстру судових рішень України щодо жінок, які вчинили злочини насильницького характеру, виокремлено мотиви у жінок, які вчинили ці злочини: 1) ревності; 2) особисті неприязні відносини; 3) користь; 4) інші мотиви (труднощі матеріального характеру у зв'язку з народженням позашлюбної дитини; помста; душевне хвилювання, яке супроводжувалось численними образами зі сторони потерпілої тощо). Встановлюється зв'язок мотивів жінок, які вчинили насильницькі злочини з десятьма видами емоцій (альтруїстичні емоції; комунікативні емоції; глористичні; праксичні; пугністичні емоції; романтичні емоції; гностичні емоції; естетичні емоції; гедоністичні (егоїстичні) емоції та акзигитивні емоції). Акцентується увага на тому, що на етапі «прийняття рішення» відбувається боротьба мотивів. Аргументується, що злочинна воля запускає механізм злочинного поведінкового акту особи.

Ключові слова: воля, злочинна воля жінок, злочинність, насильницька злочинність.

In the article the author has conducted an analysis of the category "will". The personal definition of criminal will (the psychological will process of conscious regulation of a behavioral act aimed at achieving a criminal result) is given, which is derived from the notion of "will". The relevance of the article is due to the fact that the author investigates female violent crime through the prism of the theory of criminal attitudes, which consists of the following elements: needs, situation, criminal thinking, and criminal will. Therefore, the study of such a category as "criminal will" is necessary, since it is one of the components of the theory of criminal attitudes. In the article, the author highlights the structure of the criminal will: the determination of expedient behavior through thinking, the process of motivation and the performance of decision formulation. It is argued that a woman at the final stage of "determination of expedient behavior through thinking" chooses a criminal way of active behavioral response, those which is related to the application of force. It is found that at the core of motivation lies motive. The components in the process of motive formation (needs, interests, cravings, emotions, value orientations) are studied. Based on the analysis of sentences in criminal cases of the Unified State Register of Court Decisions of Ukraine regarding women who have committed crimes of a violent nature, the motives of the women who committed these crimes include: 1) jealousy; 2) personal hostile relationships; 3) benefit; 4) other motives (economic difficulties resulted from with the birth of an illegitimate child; revenge; mental disturbance, which was accompanied by numerous offenses from the victim, etc.). The interdependence of the motives of women who have committed violent crimes and ten types of emotions (altruistic emotions; communicative emotions; gloristic; praxical; pugnic emotions; romantic emotions; gnostic emotions; aesthetic emotions; hedonistic (egoistic) emotions and acquisitive emotions) is determined. Attention is focused on the fact that a struggle of motives occurs at the "decision formulation" stage. It is argued that the criminal will triggers the mechanism of a criminal behavior act of an individual.

Key words: will, female criminality will, criminality, violent criminality.

Постановка проблеми. Дослідження насильницької злочинності, зокрема її причин, необхідно здійснювати не лише з погляду впливу зовнішніх факторів на особу, але й враховувати фактори, які пов'язані із «внутрішньою стороною» злочинного поведінкового акту. Наявність саме злочинної волі, на нашу думку, є центральною категорією, що забезпечує перехід від психічного стану особистості до конкретних вчинків, а тому у нас викликає певний інтерес дослідження злочинної волі жінок, які вчиняють насильницькі злочини.

Зосередження нашої уваги саме на злочинній волі пояснюється тим, що ми досліджуємо жіночу

насильницьку злочинність крізь призму теорії злочинної установки, елементами якої є такі: потреби, ситуація, злочинне мислення та злочинна воля. Оскільки ми вже розглянули перші складники цієї теорії, зокрема здійснивши кримінологічну характеристику потреб жінок, задоволених злочинним насильницьким шляхом [1, с. 161–167], та дослідивши злочинне мислення жінок, які вчиняють насильницькі злочини [2, с. 147–154], ми можемо перейти до наступного елемента теорії злочинної установки – злочинної волі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Злочинна воля частково була висвітлена такими вченими,

як О.Л. Дубовик, А.П. Закалюк, В.М. Кудрявцев, С.І. Нежурбіда, Б.В. Харазішвілі. Однак вищенаведені вчені не досліджували процес утворення злочинної волі, що, у свою чергу, дає нам можливість говорити про актуальність обраної теми.

Мета статті. Автор статті ставить перед собою завдання розкрити злочинну волю жінок, які вчиняють насильницькі злочини на підставі аналізу категорій «воля» та «злочинна воля».

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб дослідити злочинну волю жінок, які вчиняють насильницькі злочини нам необхідно зрозуміти, що визначається під «волею». Слід зазначити, що воля являє собою певний процес. Оскільки воля забезпечує психічну діяльність особи, тобто забезпечує перехід від пізнання і переживань особи до практичної діяльності, то ми можемо зробити висновок, що воля є не просто процесом, а є психічним процесом. До того ж, на нашу думку, цей психічний процес спрямований на досягнення певного результату. Оскільки досягнення результату не може характеризуватися здійсненням лише однієї розумової дії, то ми можемо говорити про те, що результат може бути досягнутий за допомогою протікання певних послідовних періодів, тобто вольового процесу.

На основі вищевикладеного ми доходимо висновку, що під волею слід розуміти психічний процес свідомої регуляції поведінкового акту, спрямованого на досягнення результату, що характеризується протіканням певних періодів.

Для детального аналізу вольового процесу необхідно звернути увагу на періоди цього процесу. Періоди протікання вольового процесу досліджували багато вчених: М.І. Єнікеев [3, с. 150–157], Ш.О. Надірашвілі [4, с. 256–257], С.Л. Рубінштейн [5, с. 569], Д.М. Узнадзе [6, с. 166] та інші вчені. Проаналізувавши періоди вольового процесу, які виділяють ці вчені, ми робимо висновок, що вони незначну увагу приділяють процесу мотивації, а тому, на нашу думку, варто звернути увагу на періоди вольового процесу, який виділяє Д.М. Узнадзе: встановлення шляхом мислення доцільної поведінки; процес мотивації; акт рішення. Саме за допомогою цих періодів вольового процесу ми можемо спостерігати перехід від пізнавальної активності (мислення) до вольової активності. Адже вольова активність відповідає за актуалізацію установки, яка лежить в основі поведінкового акту особи.

Оскільки ми намагаємося дослідити злочинну волю жінок, то нам необхідно звернути увагу на те, що розуміється під поняттям «злочинна воля». Зокрема, зважаючи на вищенаведене визначення «воля» та зазначені вище періоди вольового процесу, ми припускаємо, що наявність у особи «злочинного мислення» є передумовою виникнення такої категорії, як «злочинна воля». Оскільки без розв'язання на теоретичному рівні завдання, результатом якого є обрання способу активного поведінкового акту, у нашому випадку злочинного, неможливо в подальшому активно спрямувати свою діяльність на досягнення бажаного результату. Звідси випливає, що під

час вольового процесу вже встановлюється та продовжується аналізуватися злочинний спосіб активного поведінкового акту, який визнаний шляхом мислення як доцільний. Це свідчить про початок формування злочинної волі у особи. Однак встановлення шляхом мислення доцільної поведінки ще не означає, що в такої особи цілком присутня злочинна воля. Це пояснюється тим, що на формування злочинної волі впливають всі етапи вольового процесу. Саме після безпосереднього формування мотиву і прийняття особою рішення про звернення нею потреби злочинним шляхом можна говорити про наявність злочинної волі в особи.

Узагальнюючи вищенаведене, ми доходимо висновку, що під злочинною волею слід розуміти психічний вольовий процес свідомої регуляції поведінкового акту, спрямованого на досягнення злочинного результату.

Для того, щоб дослідити злочинну волю особи необхідно проаналізувати структуру вольового процесу. Як ми зазначили, вольовий процес складається з послідовних періодів, які присутні, на нашу думку, і у злочинній волі особи.

Оскільки ми вже проаналізували процес встановлення доцільної поведінки шляхом мислення, дослідивши злочинне мислення жінок, які вчиняють насильницькі злочини, ми лише зазначимо деякі аспекти. Зокрема, дослідивши процес мислення, а саме проаналізувавши всі етапи процесу мислення, розглянувши всі недоліки та переваги можливих способів розв'язання завдання, особа на останньому етапі «обрання способу активного поведінкового акту» приймає рішення про обрання саме злочинного з усіх доступних для неї. Тобто ми спостерігаємо, яке конкретне рішення, зокрема злочинне, буде прийнято, вирішується за допомогою психічної активності, яка актуалізується внаслідок усвідомлення поставленого завдання.

Як ми вже зазначили, саме на кінцевому етапі «обрання способу активного поведінкового акту» в особи виникає злочинне мислення, а отже, на нашу думку, на цьому етапі може виникати і злочинне насильницьке мислення жінок. Це пояснюється тим, що особа може обрати два способи (насильницький та ненасильницький), що пов'язані з порушенням норм, які охороняються кримінальним законом. Оскільки цей спосіб мислення виникає лише на останньому етапі, то слід підкреслити, що, як і за злочинного мислення, у жінки на попередніх етапах (повторення, спостереження, уявлення, увага) не має злочинного насильницького мислення. Жінка на кінцевому етапі обирає злочинний спосіб активного поведінкового акту, але який пов'язаний із застосуванням насилля [2, с. 152].

Після того як жінка встановила шляхом мислення доцільний для себе спосіб активного поведінкового акту, а саме злочинний насильницький спосіб, настає інший етап – процес мотивації. Мотивація у вузькому розумінні, на думку В.Д. Філіппова, – це процес формування мотиву [7, с. 165]. Однак В.М. Кудрявцев стверджує, що таке трактування є правильним,

але не досить повним. Він зазначає, що це не лише процес формування мотиву, але й сукупність мотивів, що виникають, змінюються, реалізуються в процесі поведінки [8, с. 53]. Звідси ми бачимо, що в основі мотивації лежить мотив.

Мотив, на думку Б.В. Харазішвілі, є суб'єктивною реакцією, що викликана ставленням особи до зовнішнього світу [9, с. 35]. Іншу думку висловлює Д.М. Узнадзе, який розуміє під мотивом міркування, що змусило особу здійснити певний акт, це потреба, для задоволення якої ця поведінка була визнана доцільною [10, с. 147]. З вищезазначеного ми можемо говорити, що мотив впливає на виникнення і напрямок поведінкового акту особи. Проте незрозумілим залишається як формується мотив, який надалі впливає на поведінковий акт особи. Як зазначає В.М. Кудрявцев, внутрішніми компонентами особистості, під дією яких утворюється мотив злочину, є потреби, інтереси, потяги, емоції, ціннісні орієнтації [8, с. 27]. Отже, для того, щоб визначити, як утворюється мотив, який лежить в основі мотивації, необхідно дослідити складники процесу формування мотиву.

Першим складником процесу формування мотиву, як ми вище зазначили, є потреби. Слід зазначити, що потреби особи є «вихідним спонуканням її до діяльності: завдяки їм в них вона виступає як активна, дієва істота» [11, с. 626]. Оскільки ми розглянули цей складник, зокрема здійснивши кримінологічну характеристику потреб жінок, задоволених злочинним насильницьким шляхом, ми дійшли висновку, що під потребою слід розуміти стан організму людини, який, маючи потребу в чому-небудь, викликає пошукову активність її задоволення [1, с. 162]. Здійснивши аналіз потреб жінок, ми спостерігаємо, що жінки, які вчиняли насильницькі злочини, задовольняли потреби в: 1) самоствердженні; 2) повазі; 3) домінуванні; 4) безпеці; 5) потреби матеріального характеру [12]. Для того, щоб вищенаведені потреби породили мотив злочину, необхідно, щоб вони актуалізувались, тобто перейшли з пасивної форми в активну. Відбувається актуалізація потреб через взаємодію особи із ситуацією, в якій вона опинилась. Отже, запускається механізм злочинного поведінкового акту особи.

Варто зазначити, що між потребою і вчинком особи лежить інтерес – усвідомлення особою як своїх потреб, так і загальних умов і засобів, які сприяють їх задоволенню [13, с. 24]. Цю позицію поділяє і В.М. Кудрявцев, який стверджує, що інтерес включає усвідомлення не лише потреб, але й того більш-менш тривалого шляху, який необхідно пройти до стадії її задоволення. Цей шлях, на думку вченого, залежить від багатьох факторів: характеру потреб, соціального статусу особи, зовнішніх і внутрішніх умов поведінки та інших [8, с. 22]. Наприклад, якщо аналізувати взаємозв'язок вищенаведених потреб жінок з інтересами, то ми можемо припустити, що інтерес особи був спрямований на задоволення потреби. До того ж інтерес жінки був спрямований не лише на задоволення безпосередньої

потреби, але й на усунення перешкод, які існували на шляху до її задоволення. Зокрема, якщо характеризувати потребу в домінуванні, то впливає, що інтереси жінки спрямовані на панування над іншою особою, на підпорядкування їй іншої особи. Інтерес жінки під час задоволення потреби в самоствердженні спрямований, на нашу думку, на підвищення своєї самооцінки, самоповаги, на підтримання певного суспільного статусу. Також різняться інтереси під час задоволення потреб у: повазі, безпеці та потреб матеріального характеру. Зокрема, інтерес під час задоволення потреби в безпеці спрямований на захист свого життя, забезпечення стабільності умов його існування, від чого залежить забезпечення інших потреб. Інтерес під час задоволення потреби в повазі – на гідне, прихильне ставлення до себе, на захист своєї честі та гідності, а під час задоволення потреб матеріального характеру – на збагачення, на оволодіння певними матеріальними благами.

До вищевикладеного необхідно додати, що важливу роль у процесі формування мотиву відіграють не лише потреби та інтереси, але й потяги та емоції, пережиті особою. Під ними розуміються важкорегульовані особистісні прояви (прагнення), в основному органічного (біологічного) характеру [8, с. 25]. Саме через потяги та емоції в особи можуть сформуватись різні варіанти розвитку подій: пряма і швидка дія; затримки прийняття рішення; неодноразовий перегляд способу дій [8, с. 73]. З викладеного ми робимо висновок, що емоційна направленість жінки може бути пов'язана з формуванням негативного мотиву, який, у свою чергу, призводить до вчинення нею злочину насильницького характеру. Тому, на нашу думку, варто виділити види емоцій, які можуть бути пов'язані з формуванням такого мотиву. Зокрема, ми підтримуємо думку Б.І. Додонова, який сформулював концепцію емоційної спрямованості особистості. Ця концепція відображає десять типів емоцій відповідно до ситуацій, в яких вони виникають [14, с. 521–526]: альтруїстичні емоції; комунікативні емоції; глористичні; практичні; пугністичні емоції; романтичні емоції; гностичні емоції; естетичні емоції; гедоністичні (егоїстичні) емоції; акзитивні емоції. Концепція емоційної спрямованості особистості Б.І. Додонова є для нас актуальною, оскільки під час нашого дослідження ми зіставимо ці види емоцій, які вплинули на формування негативного мотиву, з мотивами тих жінок, які вчинили злочини насильницького характеру.

Для того, щоб сформувався мотив, особа повинна подолати такий внутрішній «бар'єр», як систему ціннісних орієнтацій. М.Ф. Головагий зазначає: «Ціннісні орієнтації – найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда всією сукупністю його переживань і обмежують значуще для цієї людини від незначущого, несуттєвого. Ціннісні орієнтації формуються у процесі засвоєння особою певного соціального досвіду і проявляються в її цілях, переконаннях, інтересах, тобто в процесі соціалізації» [15, с. 72–73]. Отже, формуючись на основі акту-

альних потреб, переконань особи, ціннісна орієнтація організовує і спрямовує її суспільну поведінку, обґрунтовує вибір найбільш раціональних шляхів і засобів реалізації своєї поведінки. До того ж слід зазначити, що під час визначення лінії своєї поведінки особа спирається на систему своїх ціннісних орієнтацій, в якій одні цінності розташовуються вище від інших, їм віддається перевага порівняно з іншими, а це, у свою чергу, впливає на мотивацію вчинку, вибір цілей і засобів їх досягнення [8, с. 26]. Зокрема, на думку В.П. Ємельянова, людина, правильно порівнюючи свої потреби зі своїми здібностями й можливостями, намагається володіти саме тим колом цінностей, яке відповідає її дійсному становищу, а від цінностей, які не відповідають її особистісному статусу, вона відмовляється [16, с. 26]. А отже, як робить висновок С.І. Нежурбіда, в кожній людині є свої цінності, система яких визначається індивідуально залежно від її біопсихологічних властивостей [17, с. 380].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що відсутність хоча б одного складника (потреб, інтересів, потягів, емоцій, ціннісних орієнтацій) може вказувати на несформованість мотиву, що, у свою чергу, може свідчити надалі про відсутність злочинного поведінкового акту особи. Оскільки всі елементи загалом, на нашу думку, впливають на процес формування мотиву в особі.

Для детального аналізу мотивів у жінок ми проаналізували вирок у кримінальних справах Єдиного державного реєстру судових рішень України щодо жінок, які вчинили злочини насильницького характеру. За результатами проведеного аналізу вироків у кримінальних справах за період 2006–2018 років (вибірка – 1208 вироків із 12 334 судових справ Єдиного державного реєстру судових рішень України) ми робимо висновок, що мотиви у жінок, які вчинили ці злочини, такі: 1) ревності; 2) особисті неприязні відносини; 3) користь; 4) інші мотиви (труднощі матеріального характеру у зв'язку з народженням позашлюбної дитини; помста; душевне хвилювання, яке супроводжувалось численними образами зі сторони потерпілої тощо) [12].

Аналізуючи структуру мотиву жінок, які вчинили насильницькі злочини протягом 2006–2018 років, ми спостерігаємо, що в середньому більшості насильницьких злочинів передував конфлікт, який виник на ґрунті повсякденних міжособистісних стосунків, які склалися в особистісно-побутовій сфері. Наприклад, в основі більшості злочинів лежали особисті неприязні відносини потерпілого/потерпілої та злочиниці (88 %) (див. рис. 1).

Ревності в середньому мали місце у 4,6 %, а корисливі мотиви – у 3,8 % вивчених нами вироків у кримінальних справах. Такі мотиви, як труднощі матеріального характеру у зв'язку з народженням позашлюбної дитини, помста, душевне хвилювання, яке супроводжувалось численними образами зі сторони потерпілої, мали місце в середньому у 3,6 %.

Здійснивши аналіз вироків у кримінальних справах Єдиного державного реєстру судових рішень

України щодо мотиву жінок, які вчинили злочини насильницького характеру, ми дійшли висновку, що в жінок під час вчинення конкретного злочину спостерігався з наведених вище мотивів лише один, а не декілька одночасно.

Рис. 1. Структура мотиву жінок, які вчинили насильницькі злочини (2006–2018)

Джерело: Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2019)

Отже, проаналізувавши мотиви жінок, які виникли під час вчинення злочинів насильницького характеру, ми можемо їх зіставити з десятьма вищевикладеними видами емоцій Б.І. Додонова та зробити висновок, які емоції сприяли формуванню тому чи іншому мотиву. Наприклад, корисливий мотив може бути пов'язаний із гедоністичними (егоїстичними) та акізитивними емоціями. Цей зв'язок, на нашу думку, зумовлений тим, що і корисливий мотив, і гедоністичні та акізитивні емоції відображають прагнення до матеріального благополуччя. Мотив ревності, на нашу думку, може бути пов'язаний із пугністичними емоціями. Це пояснюється тим, що в мотиваційній сфері ревності вказують на те, що жінка схильна до агресії і насилля, а пугністичні емоції пов'язані з потребою в боротьбі, тобто полягають у прояві насилля до іншої особи. Вчинення злочину з мотиву особистих неприязних відносин пов'язаний із глористичними та праксичними емоціями. Такий зв'язок зумовлений тим, що вчинення злочину з цього мотиву, в основі якого лежить конфлікт, характеризується, перш за все, тим, що жінка хоче задовольнити потребу в самоствердженні та потребу в домінуванні. А отже, заради задоволення цих потреб вона може вчинити злочини насильницького характеру. З вищевикладеного ми можемо зробити висновок, що мотиви в жінок, які вчиняють насильницькі злочини, перебувають у тісному зв'язку з їхніми емоціями.

Після того, як у жінки сформувався певний мотив активізується наступний елемент вольового процесу, а саме – акт прийняття рішення про вчинення злочину. Прийняття рішення, як зазначає А.П. Закалюк, це якісно новий етап і свідчення подальшого зростання суспільної небезпечності особи, а саме – це перехід до дії, конкретної і реальної у своєму зовнішньому прояві [18, с. 307]. До того ж, як стверджує О.Л. Дубовик, прийняття рішення – це не просто

перехід до конкретної дії, це процес, який включає усвідомлення і порівняння факторів, що мають значення для цієї особи, вибір варіанту поведінки з урахуванням наявної інформації та можливих наслідків, планування конкретних дій [19, с. 54].

Варто зазначити, що саме з прийняттям рішення закінчується обговорення та боротьба мотивів, що означає остаточну постановку свідомої мети. Зокрема, ми припускаємо, що в жінки, яка вчиняє насильницький злочин може одночасно сформуватись декілька мотивів, а який уже буде в кінцевому підсумку залежить від того, який із них виявиться сильнішим. Це пояснюється тим, що оскільки виявляється можливим, щоб один і той же поведінковий акт задовольняв різні потреби, остільки такий поведінковий акт може мати як хороший, так і поганий мотив [10, с. 147]. Тому можна припустити, що яке рішення прийме така жінка, як вчинити її, залежить, на нашу думку, від того все ж таки, який мотив виявиться сильнішим і перемаже. Тобто відбувається боротьба мотивів. Зокрема, це пояснюється тим, що коли жінці потрібно прийняти якесь рішення, в її свідомості неодмінно повинні бути переживання, що змушують її прийняти саме одне певне рішення. Як підкреслює Д.М. Узнадзе, коли особа щось вирішує, це відбувається не тому, що щось змушує її прийняти саме це рішення, а тому, що з різних міркувань це рішення є вигідним для неї [10, с. 146]. Вище ми зазначили, що в жінок, які вчинили злочини насильницького характеру, спостерігався один мотив на момент вчинення злочину. Це свідчить про те, що у них була відсутня конкуренція мотивів, тобто відсутність двох негативних мотивів. Проте ми припускаємо, що в таких жінок одночасно міг сформуватись як позитивний (прощення, мирне вирішення спору, безкорисливість), так і негативний (помста, особисті неприязні відносини, в основі якого лежить конфлікт, користь) мотиви. Перемога негативного мотиву, на нашу думку, за наявності в жінки декількох мотивів пояснюється тим, що такі мотиви не могли бути урівноважені і, тим більше, подолані почуттями вибачення, милосердя, поваги до інших осіб. Все це не могло за короткий час вкоренитись у свідомість жінки, яка досить багато пережила образ із боку чоловіка, мала певні труднощі матеріального характеру тощо. Отже, в таких випадках боротьба мотивів закінчувалась прийняттям негативного мотиву і вчиненням злочину.

Однак до кінця незрозумілим залишається, як саме відбувається акт прийняття рішення, а тому вважаємо за необхідне все ж таки звернути увагу на цей процес. Зокрема, цей акт, на думку Д.М. Узнадзе, дозріває і готується аж ніяк не поступово, а «відбувається раптово, ніби несподівано, без підготовки». Унаслідок цього почуття безпорадності і невизначеності в кінцевому підсумку змінюються визначеністю, впевненістю і спокоєм (оскільки, до акту прийняття рішення особа переживає деяку безпорадність, коливання). Те, що переживання акту прийняття рішення саме таке, виявляється вже із самої назви «рішення», оскільки вказує на те, що воно перериває попередній стан,

починаючи зовсім новий, в якому від колишнього стану нічого не збереглося [10, с. 136]. До того ж, як зазначає С.Л. Рубінштейн, під час прийняття рішення в особи відбувається внутрішня робота, будучи повним вирішенням того конфлікту, який викликав боротьбу мотивів, тобто все представляється вже в новому світлі: я прийшов до рішення не тому, що я вважаю за потрібне прийняти саме це рішення, а тому, що жодне інше вже неможливе [5, с. 572].

На основі вищевикладеного ми робимо висновок, що після акту прийняття рішення – останнього елементу злочинної волі – можна говорити про наявність психофізичного стану злочинного поведінкового акту особи – злочинної установки, яку слід вважати, на нашу думку, основою і регулятором вольового поведінкового акту.

Висновки. Унаслідок спроби розкрити злочинну волю жінок, які вчиняють насильницькі злочини, ми дійшли таких висновків. Досягнення результату особою характеризується протіканням певних періодів під час здійснення такою особою психічної активності. Способом досягнення результату є воля як процес свідомої регуляції поведінкового акту. Оскільки вольовий процес характеризується протіканням певних періодів, виявляється можливим виділити структуру вольового процесу: встановлення шляхом мислення доцільної поведінки, процес мотивації та акт прийняття рішення. Злочинна воля є похідним від поняття воля, але, характеризуючи волю як саме «злочинну», ми розуміємо під нею психічний вольовий процес свідомої регуляції поведінкового акту, спрямованого на досягнення злочинного результату. Активний поведінковий акт, який вчиняється жінкою та має насильницький характер, є результатом психічних процесів жінки, внаслідок яких вона обирає насильницький злочинний спосіб його реалізації. Досягнення результату за допомогою цього способу здійснюється шляхом формування відповідного мотиву – мотиву, що лежить в основі мотивації. Внутрішні компоненти особистості (потреби, інтереси, потяги, емоції, ціннісні орієнтації) призводять до формування одного чи декількох мотивів, в нашому випадку – до позитивного та негативного. Обрання того чи іншого мотиву жінкою завершується прийняттям нею рішення, прийняття якого залежить від переживань та емоцій, пережитих особою. У жінок, які задовольняли потреби насильницьким способом, спостерігався на момент вчинення злочину один мотив (ревність; особисті неприязні відносини; користь; інші мотиви (труднощі матеріального характеру у зв'язку з народженням позашлюбної дитини; помста; душевне хвилювання, яке супроводжувалось численними образами зі сторони потерпілого тощо)), а не декілька одночасно. Під час вольового процесу ми спостерігаємо перехід від мислення до вольової активності. Тобто ми можемо говорити про те, що злочинне мислення є підґрунтям злочинної волі. А отже, злочинна воля не може існувати без злочинного мислення. Вищенаведене дає нам можливість говорити про те, що злочинна воля запускає механізм злочинного поведінкового акту особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Продан Т.В. Кримінологічна характеристика потреб жінок, задоволених злочинним насильницьким шляхом в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (2). С. 161–167.
2. Продан Т.В. Злочинне мислення жінок, які вчиняють насильницькі злочини. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2015. № 4. С. 147–154.
3. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии : учебник для вузов. Москва : Юристъ, 1996. 631 с.
4. Надирашвили Ш.А. Установка и деятельность. Тбилиси : Издательство «Мецниереба», 1987. 361 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Издательство Питер, 2002. 720 с.
6. Узнадзе Д.Н. Общая психология. Тбилиси, 1940. 510 с.
7. Филиппов В.Д. Криминологические основы уголовного права. Томск, 1981. С. 165.
8. Кудрявцев В.Н. Борьба мотивов в преступном поведении. Москва : Норма, 2007. 128 с.
9. Харазишвили Б.В. Вопросы мотива поведения преступника в советском праве. Тбилиси : Издательство «Цодна», 1963. 288 с.
10. Узнадзе Д.Н. Общая психология / пер. с груз. Е.Ш. Чомахидзе; под ред. И.В. Имедадзе. Москва : Смысл; Санкт-Петербург : Питер, 2004. 413 с.
11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Москва, 1946. С. 626.
12. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2019).
13. Чесноков Д.И. Общественный прогресс и механизм действия социальных законов. *Вопросы философии*. 1966. № 9. С. 23–26.
14. Прикладная социальная психология : учеб. пособ. / под ред. А.Н. Сухова, А.А. Деркача. Москва : Воронеж, 1998. 688 с.
15. Головатий Н.Ф. Социология молодежи : курс лекцій / Н.Ф. Головатий. Київ : МАУП, 1999. 224 с.
16. Емельянов В.П. Преступность несовершеннолетних с психическими аномалиями. Саратов : Изд-во Саратовского университета, 1980. 52 с.
17. Нежурбіда С.І. Етіологія злочину: теорії, аналіз, результат : монографія. Чернівці : Друк Арт, 2013. 432 с.
18. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 423 с.
19. Дубовик О.Л. Криминологические аспекты принятия решения в преступном поведении. *Вопросы борьбы с преступностью*. Москва : Юрид. лит. 1975. № 22. С. 52–65.